

Inflantia
Colo do.
lenti in-
misa

nis omnia habentur dulcia, eo quod sua natura cum sunt multum aërea ac spirituosas inflationes movent. Pariaque his sunt ad inflandum omnia penè legumina, in quibus facile princeps est faba. Cætera quibus inflandi vis inest, usu observanda sunt, utpote omnia jurulenta, omnia pingua, mustum, & id vinum cui nihil ætatis accessit, tum recens crassaque cerevisia, ficus virides, uvæ recentes, omnisque caseus, lac, rapæ, bulbi, & ejus farinæ sexcenta alia.

CAPUT VIII.

Quæ agenda sint stomacho laborantibus.

SI quis verò stomacho laborat, legere clarè debet, post lectionem ambulare, tum pila, vel armis aliove quo genere, quo superior pars movetur exerceri, non aquam, sed vinum calidum bibere je-

DE SANIT. TUENDA. 295
junus, tum cibum bis die as-
sumere, sic tamen, ut facile
concoquat, uti vino tenui &
austero, & post cibum frigidis
portionibus potius.

¶ Stomachus (sub quo nomine CEL-
SUS nusquam ferè non ventriculum sig-
nificat) aut propriæ intemperiei, aut
materiæ in se confluentis vitio imbecil-
lus est. Intemperies, si naturalis est,
difficiliter eruitur. Quis enim facile
mutet naturam? si verò ascititia est, mi-
nimo sæpe negotio tolli potest. Molestius
est, ubi alienorum humorum ap-
pulsu stomachus vitiosus est, longeque
peffimum, si in calidum ventrem tenuis
pituita irruit, vel in frigidum bilis. Ac
superest adhuc aliud stomachi malum
alias à CELSO descriptum, quo id vis-
cus resolvitur, cibique, ut idem Au-
thor ait tenax non est, soletque sub
hoc desinere ali corpus ac sic tabe con-
sumi. Ferè verò hic incidit, ut ali-
menta minus accuratè concoquantur,
quin stomacho potius innatent, nau-
sæamque, vomitum, ructus, inflatio-
nes ventris, aut sonitus moveant, tum
alvus quoque ut plurimum sistatur pro-
pter superioris partis laxitatem ne quic-
quam compressis ad alvum epulis. Hoc

Stoma-
chi im-
becillitas
unde
contra-
hatur.

Stoma-
chi reso-
lutio.
Cels. lib.
2. cap. 5.

affectus genus nunc CELSUS explicat, aliorum *περὸ φουλαξίν*, quæ evidentem nondamque ferè intemperiem sequuntur, proxima abhinc sententia expositurus. Itaque ejus qui nunc præ manibus habetur affectus periculum omne in stomachi laxitate vertitur, cui ferè humiditas comes jungitur, mirificè ad quævis laxanda membra potens qualitas. Hanc præter nulla fermè hîc alia intemperies eximiè dominatur. Tametsi promptius hic sit frigiditatis quàm caloris periculum. Quo minus putandum est CELSUM de laborante bilioso stomacho hic agere, cui nimirum alta lectio, pila, multoque magis arma & vinum aliena sunt. Ergo duorum generum hoc capite remedia proponuntur, quorum usu comprehensis malis subvenitur. Primum quod stomachum quomodo firmat, sive ingenitum ejus calorem excitando, seu tunicas ejus comprimendo. Secundum genus est, quod excrementitios ventriculi humores consumit. Clara igitur lectio utilis habetur, quod motis thoracis septique transversî musculis, loci proximitate ventriculum quoque permoveat, ex quo insitus ipsi calor augetur, superfluaque humiditatis vitium corrigitur. Post lectionem ordine effectoque secunda ambulatio est, cujus rei causa eo loco enarrata est, quo proposuimus su-

Stoma-
cho im-
becillo
idonea
auxilia

Clara
lectio.

teriorum partium affectus, inferiorum
 exercitatione juvari. Post hæc non ma-
 le conveniunt, & pila & validorum ar-
 morum meditatio, aliudve. Quod ge-
 nus exercitationis, qua superior corpo-
 ris regio magis dimoveatur, id enim (ut
 alibi CELSUS Author est) in omni-
 bus stomachi vitiis aptissimum est. Jam
 verò quoniam semper ferè aliqua hîc
 urget cruditas, fugere convenit ea om-
 nia quæ concoctionem tardant. Ideo-
 que frigidæ potio jejunis prorsus inu-
 tilis est, ut quæ stomachum crudo fri-
 gore plus offendant, quam astrictione
 juvet. Ex quo colligi potest, manè po-
 tui vinum & facultate & energia cali-
 dum rectius dari, quod stomachum suo
 calore partim ascititio comprimit, par-
 tim naturali refocillat, & utrolibet in-
 temperiem ejus, cum frigidam tum hu-
 midam delet. Caterum bis cibum ca-
 pere expedit eò quod infirma ventri-
 culi vis jugi sustentatione indigeat. Tum
 nec eo luxu ponendus cibus est, ut one-
 re huic visceri molestus sit. Potui vi-
 num tenue præstandum & austerum. Il-
 lud enim infirmum ventriculum mini-
 mum laceffit, hoc astrictione roborat.
 Cujus rei fructus ut sit cumulator non
 dubitavit CELSUS post ultimum ci-
 bum, frigidum quoque poculum præ-
 bere.

Pila &
 armorum
 medita-
 tio.

Cels. lib.
 4. cap. 5.

Frigida
 potio je-
 juno im-
 becillo-
 que sto-
 macho
 inutilis,

Ventri-
 culus
 imbecil-
 lus fax-
 pius refi-
 ciendus,

Stomachum autem infirmum indicant, pallor, macies, præcordiorum dolor, nausea, & nolentium vomitus. In jejuno dolor capitis: quæ in quo non sunt, is firmi stomachi est. Neque credendum utique nostris est, qui cum in adversa valetudine vinum aut frigidam aquam concupierunt deliciarum patrocinium in accusationem non merentis stomachi habent. At qui tardè concoquunt, & quorum ideo præcordia inflantur, quive propter ardorem aliquem noctu sitire consueverunt, antequam conquiescant, duos trèsvē Cyathos per tenuem fistulam bibant. Prodest etiam adversus tardam concoctionem clare legere,

deinde ambulare , tum vel ungi , vel lavari , assiduè vinum frigidum bibere , & post cibum magnam potionem , sed ut supra dixi , per syphonem , deinde omnes potiones aqua frigida intercludere. Cui verò cibus acescit , is ante eum bibere aquam egelidam debet , & vomere. At is cui ex hoc frequens dejectio incidit , quoties alvus ei constiterit , frigida potione potissimum utatur.

¶ Exequitur CELSUS ea nunc Stomachi vitia , quæ evidens aliqua caloris aut frigoris intemperies invexit. Orsusque à notis est , quibus cognosci utrumlibet genus possit. Hæ verò quas retuli notæ , quia seorsim unaquæque per se positæ , plerisque aliis quoque morbis nonnullis communes sunt , copulatim accipi omnes debent , æquè profectò , ut neque sola tussis pleu-

ritidem facit, neque pungens lateris dolor, neque febris continua, neque spiritus difficilis, sed omnia hæc simul coeuntia. Et quis igitur non suspiciat summum nostri Authoris in docendo artificium, quis non pulcherrimis facundam rebus brevitatem exosculetur, qua is nobis simul biliosæ pituitosique ventriculi notas expressit. Scilicet iste mos cum priscis viris omnibus, tum nostro CELSO servatus semper fuit. Omnia brevissimis sententiis, seu quibusdam aphoristicis memoriæ prodere, quæ sedula post animadversione limitari, ac veluti subtilius excoli à viris Medicinæ gnaris possint. Igitur pallorem (ut ab hoc primo ordiar) improba fecit *ἀπατάται*, quæ à chylo parum rectè coto cepisse initium potest. Sæpe enim antè propositum est, unius visceris in concoquendo vitium, alterius integritate non castigari. Eadem causæ & maciem poterunt conciliare, quoniam frustrata concoctione, nulla sit bona nutritio, ad hujus enim integritatem illa viam sternit, quatenus nihil assimilari solidis potest, nisi antè probè alteratum confectumque sit, sic ut tota nutritio nihil aliud quàm ipsa sit assimilatio. Præcordiorum dolor contenta intus excrementa sequi potest. Nec dissimilibus causis nausea

Stomachi infirmi nota
Pallor.

Macies.

Præcordiorum
dolor.

succedit vomitusque nolentium, seu ^{Nausea.}
 sponte naturæ erumpens. Capitis in ^{Vomitus}
 jejuno dolor, biliosos potissimum ^{sponta-}
 exercet, evaporante ad cerebrum bi- ^{neus.}
 liosa sanie, quæ per inediam ad ven- ^{Capitis}
 trem confluit. Potest idem dolor & ^{in jeju-}
 pituitosis accidere, qui tamen non ita ^{no do-}
 ut prior pungens est, sed gravans po- ^{lor.}
 tius, ac plerumque etiam distendens.
 Atque his signis infirmi ventriculi,
 veluti in conspectum quendam adduc-
 tis **CELSUS** prophylactica ejus auxi- ^{Quome-}
 lia nunc exequitur, statuitque dupli- ^{do sto-}
 cem infirmatis differentiam. Prima ^{machi}
 intemperiem calidam, altera frigidam ^{infirmi-}
 sequitur. In hac præcordia (nequid ^{tas casti-}
 spinosior orationis contextus impro- ^{ganda.}
 vidum fallat) infantur. In illa au-
 tem propter ventriculi ardorem multa
 per noctem fit sitis. In ambobus
 vitiis (ut curiosè locum inspicienti
 patet) sumptas dapes recenti fonte
 includere permissum est. In frigido
 quidem, quoniam compressis ventri-
 culi tunicis, simul cibus ab his arc-
 tius comprehenditur, simul natus
 visceris calor intus coërcitus vires ad
 concoquendum assumit. At verò bi-
 lioso stomacho, ut omnia hæc eve-
 niunt bona, sic illud quoque velut
^{ex} ^{empirps} accedit, quòd squalidus ille
 calor qui velut ignis quidam ventri-
 culum extorret, frigida potentia ex-

Biliofo
stoma-
cho quid
utile.

Stoma-
chi frigi-
di præfi-
dia.

Stoma-
cho in-
firmo
quid fri-
gidæ
haustum
impe-
diat.
Cap. 3.

tinguatur. Proinde sic affecto stoma-
cho utile est, tum ungi, tum assiduè
lavari, simul vinum actu frigidum ac
potestate imbecillum bibere, atque à ci-
bo magnam potionem per syphonem
haurire, protinusque tum epulas, om-
nesque potiones aqua frigida interclu-
dere. Scilicet omnia hæc biliofo ven-
triculo eximie subveniunt. At frigido
idoneum est alta voce legere, multum-
que ambulare, ungi verò parum utile
est, lavari etiam noxium. Quis enim
nescit cruditati balneas adversari. In
utrisque, ut proximè dixi, conveniens
est ultimo cibo, aquæ frigidæ poculum.
Huic unicum impedimentum est venter,
cum facilè, tum periculosè profluens,
qui si jam nunc urget, aut denique fu-
turus timetur, utique frigido omni po-
tu supersedendum à cibo est, quod cur
ita præcipiatur, eo loco supra docuimus,
quo frigidæ bibendæ ratio exposita
est. Eo fluore venter immodicè calens
rarè tentatur, utpote omnibus ab ejus
fervore exustis epulis, ac sic minus
ad fluendum propensis. Sæpissimè is
fluor urget, ubi cibus intus coacuit,
qui promptè aut vomitu, aut dejectio-
ne elabitur, tum quia humectus etiam-
num est, crudusque ac nequicquam ca-
lore adæquatus, tum quia & ponde-
re ventriculo gravis est, & imbecilli-
ter ab eodem continetur. Ejusque rei

causa CELSUS tum præcipuè vomitum citat, cum cibus contracto acore vitiosus est. Ex qua concoctionis imperfectione, si frequens dejectio est, abstinendum frigida à cibo est, ut quæ ventrem magis fluidum reddere potest, non potest firmum. Ergo hoc constante nusquam perperam frigidum à cibo bibitur. Aded apparet hoc CELSI præceptum calido frigidoque stomacho juxta commune esse. Siquis nostra ætate diversum sentiet, equidem non mirabor, cum ejus notæ refractarios complures extitisse, vivente etiam CELSO constet, qui aquam in adversa valetudine toties potui dari putabant deliciarum causa, non eam merentis exigentisque stomachi. Scilicet quisnam itorum vulgarium Medicorum factum non ilico calumniatur, si sanior aliquis ac doctrinæ CELSIANÆ studiosior, homini ex stomachi cruditate febricitanti, sumptis idoneis epulis tres frigidæ Cyathos propinet. Quis inquam non protinus deliciarum ægroti patrocinium in accusationem habeat, atque condemnet, non autem stomachum excuset aquam rectè salubriterque posulantem. Perstringit hac Author sententia eorum Medicorum perversa judicia, qui & aquam & vinum ab ægrotis ferè expeti arbitrabantur, dictitante sic potius luxuria, quam exigente

Hippo-
crates
acutè fe-
bricitan-
tibus vi-
num
quando.
que in-
dulfit.

stomacho. Etenim vinum ardentibus febribus, aquam cruditatibus adversari vulgatum tritumque est. At verò quo rerum statu fieri hæc illis affectibus possint innoxia, id Hercle scisse non omnibus juxta proclive est. Nempe vinum nonnullis acutè etiam febricitantibus HIPPOCRATES indulfit. Tum aqua quibus ea judicabatur adversa, sæpe inopinatam attulit salutem.

CAPUT IX.

Quid observandum dolore nervorum laborantibus.

SI cui verò dolere nervi solent, quod in podagra chiragra esse consuevit, huic quantum fieri potest exercendum, id est, quod affectum est, obijciendumque labori & frigori, nisi cum dolor increvit. Subdicio quies optima est. Venus semper